

Vårdmomsens effekter

FÖR PATIENTER, BRUKARE OCH VERKSAMHETER

Vårdföretagarna
● almega

Vårdmomsens effekter – för patienter, brukare och verksamheter

Analys av: Karin Liljeblad och Peter Söderman, Vårdföretagarna

Vårdföretagarna, Stockholm februari 2020

Innehåll

Sammanfattning.....	4
6 av 10 vårdföretag i undersökningen har påverkats av vårdmomsen	5
Negativa effekter av vårdmomsen för patienter och brukare.....	6
Vilka effekter handlar det om?	7
Sämre tillgänglighet, längre väntetider och oönskade kvalitetsförsämringar	7
Sämre tillgång till sjukvård utanför storstäderna	8
Minskad medicinsk kompetens för placerade barn och brukare inom omsorgen	9
Vårdmomsen påverkar alla verksamhetsområden i vård och omsorg.....	9
Norrlandslänen och landsbygdspräglade län påverkas mer	10
Sverigekarta: Antal vårdföretag i undersökningen som är drabbade av vårdmomsen.....	11
Påverkan på arbetsmiljö och arbetsförutsättningar	12
Rekommendationer	12
Om undersökningen.....	14

Sammanfattning

268 privata vård- och omsorgsgivare som är medlemmar i Vårdföretagarna har, i en undersökning, berättat om hur vårdmomsen har påverkat deras verksamheter sedan den 1 juli förra året, när Skatteverkets nya momstolkning började tillämpas.

Resultaten i undersökningen visar att

- **6 av 10 vårdföretag i undersökningen har påverkats av vårdmomsen.**
- **Vårdmomsen redan har börjat påverka patienter och brukare negativt.**
 - Sämre tillgänglighet, längre väntetider och oönskade kvalitetsförsämringar i sjukvården
 - Sämre tillgång till sjukvård utanför storstäderna
 - Minskad medicinsk kompetens för placerade barn och brukare inom omsorgen
- **Vårdmomsen påverkar vård- och omsorgsföretag inom alla verksamhetsområden.** Främst drabbas verksamheter inom sjukvården och tandvården, men även utförare inom äldreomsorg och individ- och familjeomsorg påverkas.
- **Norrlandslänen och andra mer landsbygdspräglade län påverkas i högre grad än** genomsnittet av vårdmomsens konsekvenser.
- **Vårdmomsen påverkar arbetsmiljö och arbetsförutsättningar för den fast anställda personalen** i många verksamheter.

Här beskriver vi närmare vilka effekter privata vård- och omsorgsgivare under hösten har sett i sina verksamheter på grund av vårdmomsen.

Närmare information om hur undersökningen har gjorts finns i avsnittet "Om undersökningen".

6 av 10 vårdföretag i undersökningen har påverkats av vårdmomsen

Vi ställde inledningsvis en rak fråga till våra medlemsföretag om deras företag har påverkats av vårdmomsen. 169 vård- och omsorgsföretag svarar att de har påverkats av vårdmomsen. Det motsvarar 63 procent av företagen som svarat på enkäten. 37 procent av företagen bedömer att de inte har påverkats. Det kan bero på olika orsaker, som att de i liten utsträckning har behov av underleverantörer eller konsulter i sin verksamhet, eller är verksamma inom ett verksamhetsområde där behovet av legitimerad vårdpersonal är litet. Det kan också till exempel handla om en fullt bemannad vårdcentral i primärvården.

Bild 1: Antal/andel svarande som har påverkats/inte påverkats av vårdmomsen.
Källa: Vårdföretagarnas medlemsundersökning kring vårdmoms, november 2019.

Av svaren framgår att den vanligaste orsaken till att vård- och omsorgsföretagen har påverkats av vårdmomsen är att de i sin verksamhet har anlitat vårdpersonal som är egenföretagare och som numera måste fakturera med moms. 115 vård- och omsorgsföretag svarar att de har anlitat vårdpersonal som är egenföretagare.

Bild 2: Orsaker till varför de svarande har påverkats av vårdmomsen, samt antal svar uppdelat per orsak.
Källa: Vårdföretagarnas medlemsundersökning kring vårdmoms, november 2019.

Vi ser vidare i undersökningen att vårdmomsen påverkar samverkan mellan olika privata vård- och omsorgsgivare. 52 vård- och omsorgsföretag svarar att de har blivit tvungna att ta ut moms på vård- och omsorgstjänster och 43 privata vård- och omsorgsgivare har anlitat andra vård- och omsorgsföretag som underleverantörer och måste därför betala moms. Exempel på vård- och omsorgstjänster som nu har blivit momspliktiga – trots att sjukvård och omsorg enligt lag ska vara undantagen moms – är när ett hemtjänstföretag köper larmtjänst och nattpatrull för sina brukare av ett annat hemtjänstföretag. Ett annat exempel är när ett HVB för barn och unga behöver anlita sjuksköterska eller läkare från en privat vårdgivare i sjukvården. Ett tredje exempel är en vårdcentral som anlitar en hudspecialist från en hudmottagning för att på plats på vårdcentralen undersöka hudförändringar. I alla dessa fall har samarbetena numera momsbelagts, vilket kraftigt fördyrar detta sätt att möta patienternas och brukarnas behov.

Inhyrning av vårdpersonal från bemanningsföretag kommer först på fjärde plats som orsak till att vård- och omsorgsgivaren har påverkats av vårdmoms. 41 vård- och omsorgsföretag svarar att de har anlitat inhyrd vårdpersonal från bemanningsföretag.

Negativa effekter av vårdmomsen för patienter och brukare

Privata vård- och omsorgsgivare månar om sina patienter och brukare. Det är patientens val av vårdmottagning eller den äldres val av hemtjänstföretag eller äldreboende som lägger grunden för verksamhetens existens. Så långt det är möjligt försöker därför vårdgivarna undvika förändringar som innebär försämringar för patienter och brukare. Men sedan den 1 juli, då vårdmomsen blev verklighet, har många vård- och omsorgsgivare blivit tvungna att göra förändringar i sin verksamhet, eller drabbats av förändringar som underleverantörer eller samarbetspartners vidtagit, som i sin tur påverkar patienter och brukare.

I vår undersökning uppger 90 vård- och omsorgsföretag att vårdmomsen under hösten har lett till konsekvenser för patienter och brukare. Det motsvarar 53 procent av de medlemsföretag i undersökningen som påverkats av vårdmomsen.

59 vård- och omsorgsgivare har själva påverkats av vårdmomsen, men hittills lyckats freda sina patienter och brukare från effekterna av den. Många av dem uttrycker dock oro för hur länge detta ska gå. Som en vårdföretagare skriver:

”Vi har kvar samma bemanning, så patienterna har inte påverkats än så länge. Men vi kommer inte kunna fortsätta så hur länge som helst. Vi hoppas på en lösning av momsfrågan, så att vi inte behöver göra förändringar som blir negativa för våra patienter.”

Bild 3: Antal/andel svarande där vårdmomsen har lett till konsekvenser för brukarna.
Källa: Vårdföretagarnas medlemsundersökning kring vårdmoms, november 2019.

Vilka effekter handlar det om?

Vi bad de 90 vård- och omsorgsföretag som påtalar att vårdmomsen har lett till konsekvenser redan under hösten för deras patienter och brukare att med egna ord berätta vad det handlar om för effekter. De öppna svaren från vårdföretagare i hela landet ger konkreta exempel på hur patienter och brukare drabbas när verksamheterna tvingas anpassa sig till den nya vårdmomsverkligheten.

Sämre tillgänglighet, längre väntetider och oönskade kvalitetsförsämringar

Många vårdföretag vittnar om effekter kopplade till sämre tillgänglighet och längre väntetider. Detta är bekymmersamt inte minst mot bakgrund av att hälso- och sjukvården i stort redan tampas med tillgänglighetsproblem. De berättar också om oönskade kvalitetsförsämringar som sämre kontinuitet, mindre uppföljning av sårbara patientgrupper och kompetensbrist, jämfört med tidigare.

Nedanstående citat från några av våra medlemsföretag i sjukvården illustrerar dessa allvarliga försämringar:

"Vi anlitar inte inhyrd läkare lika ofta. Detta innebär ökande väntetider för patienterna".

"Vi har nu färre psykologtimmar per vecka i verksamheten därför att vi inte har råd med mer. Det påverkar patienter då det blir längre väntetider vid psykisk ohälsa."

"BVC har avslutat avtal för barnläkarkonsult och de hittar inga ersättare. Svårt att tillsätta vikarier när någon är föräldraledig 2 månader och då växer kön."

"KRAFTIGT försämrat möjlighet att träffa läkare för sjuka patienter!"

"Vi har haft betydligt lägre bemanning och därmed klart försämrad tillgänglighet. Utöver det har vi beslutat om nedläggning av en enhet".

"Ökade kostnader för vårdmomsen har framtingat lägre bemanning och därmed lägre kvalitet och säkerhet för patienterna."

"Vi har behövt avsluta en del samarbeten, vilket lett till sämre kontinuitet och tillgänglighet."

"På grund av momsens har en vårdmottagning valt att minska sin tid av oss som behandlare (legitimerade dietister) med 25 procent, vilket innebär ökad kötid för patienterna. Detta kan leda till bristande uppföljning av till exempel undernärda patienter."

"Minskad tillgänglighet. Vi känner oss tvungna att hyra in läkare med lägre kompetens."

"Stigande kostnad, vilket ledde till att vi minskade på inhyrd personal, vilket i sin tur påverkade patientsäkerheten."

"Vi har fått säga upp avtal med läkare, så nu har vi färre tider. "

"Vi har varit tvungna att minska antalet läkartimmar p g a de högre kostnaderna."

"Jag har inte råd att hålla mig med lika många sjuksköterskor i verksamheten. Lägre bemanning påverkar tillgänglighet och väntetider."

Sämre tillgång till sjukvård utanför storstäderna

Vårdföretagarna har medlemsföretag i alla landets regioner. Vårdföretag som är verksamma utanför storstadsregioner berättar om sin oro för att klara kompetensförsörjningen av läkare och annan legitimerad vårdpersonal framöver. Några sjukvårdsföretag pekar också på att patienter inte längre kan få hjälp av specialister på mottagningen, därför att det har blivit för kostsamt att fortsätta med sådana samarbeten.

"Vården kommer att utarmas i Norrlands glesbygd och mindre orter då det inte är lönsamt för konsulter att komma hit och jobba längre."

"Vi får remittera våra patienter till Karlstad (8 mil) för att få samma vård som vi tidigare hade kunnat erbjuda på kliniken."

"Vi har varit tvungna att minska antal tillfällen som vi har barnläkare på plats hos oss för våra patienter."

Minskad medicinsk kompetens för placerade barn och brukare inom omsorgen

En allvarlig slutsats vi kan dra av de öppna svaren från våra medlemsföretag i individ- och familjeomsorgen är att vårdmomsen har lett till försämrad tillgång till medicinsk kompetens för placerade barn och unga, samt vuxna på HVB. Likaså vittnar citaten om försämringar när det gäller sjukvårdsinsatser i äldreomsorgen.

”Utifrån att moms numera ska betalas till barnpsykiatriker och psykoterapeuter, trots att ramavtalen inte inkluderar denna summa, så har konsekvensen blivit att barn och ungdomar fått mindre hjälp/tid med doktor/terapeut. Vi har inte den offentliga verksamhetens ”fördel” att kunna driva verksamheten med underskott.”

”Mindre tillgång till sjuksköterska och läkare på våra behandlingshem.”

”Vi har inte råd att anlita läkare så ofta som brukarna skulle behöva. Vi har fått dra ner på kvantiteten och därmed påverkas även kvaliteten för våra brukares behandling, vård och omsorg”.

”Vi har inte råd att anlita lika många terapeuter som tidigare och brukare kommer inte att få tillgång till terapitider i samma omfattning som tidigare. Priserna för våra vårddygn är upphandlade med ramavtal som sträcker sig flera år framåt, så vi har ingen möjlighet att få kompensation för våra kostnadsökningar och är själva inte momspliktiga, så vi kan heller inte dra av momsen.”

”Vår läkare kommer till oss med längre intervall mellan gångerna.”

” Vi har haft svårare att hyra in vid toppar i vårddyngden.”

Vårdmomsen påverkar alla verksamhetsområden i vård och omsorg

Vårdmomsen påverkar inte bara de privata vårdgivarna i hälso- och sjukvården och tandvården, utan också privat drivna verksamheter inom socialtjänsten som verkar på kommunernas uppdrag. Exempel på denna typ av verksamheter är utförare inom äldreomsorgen eller verksamheter inom individ- och familjeomsorgen, som HVB (hem för vård eller boende). Se bild 4 nedan.

Många av omsorgsföretagen är små och beroende av flexibla lösningar för att kunna hantera sina uppdrag med bibehållen balans i ekonomin. Exempelvis kan det vara svårt för ett mindre hemtjänstföretag att ha anställd egen personal för nattpatrull, där lösningen istället är att anlita en underentreprenör. Konsekvensen efter att vårdmomsen infördes är att hemtjänstföretagets kostnader nu överstiger ersättningen, för de brukare som har nattinsatser.

”Som litet företag går vi back på alla kunder som har nattinsatser. Vi får betala mer för att få dessa insatser utförda än vad vi får ersättning för”.

De ökade vårdmomskostnaderna i den privata omsorgen drabbar dem som är behov av socialtjänstinsatserna. Det kan till exempel handla om svårigheter att bemanna verksamheten när vårddyngden plötsligt ökar.

Sammantaget visar undersökningen att privata verksamheter inom socialtjänsten som verkar på kommunernas uppdrag även kan påverkas negativt av vårdmomsen. Därmed har även dessa verksamheter behov av utökad moms-kompensation, fram tills att momsfrågan är löst.

Bild 4: Andel av svarande där vårdmomsen har lett till konsekvenser för verksamheten, uppdelat på Vårdföretagarnas fyra största branscher. Av de 169 vård- och omsorgsföretag som svarar att de har påverkats av vårdmomsen, är det 121 st som svarar att vårdmomsen har lett till konsekvenser för verksamheten.

Källa: Vårdföretagarnas medlemsundersökning kring vårdmoms, november 2019.

Norrlandslän och landsbygdspräglade län påverkas mer

I undersökningen framkommer det att verksamheter i länen i norra Sverige och andra mer landsbygdspräglade län påverkas av vårdmomsen i högre grad än genomsnittet. I de fyra mest nordliga länen säger 39 av 45 medlemsföretag att de har påverkats av vårdmomsen. Även verksamheter i Jönköping och Blekinge påverkas i högre grad än genomsnittet av vårdmomsen. Detta är extra bekymmersamt eftersom de mer landsbygdspräglade länen redan tidigare hade större problem med kompetensförsörjningen, vilket exempelvis framgår i (SOU 2019:42). Enligt betänkandet (s 392) är 46 procent av den totala bemanningen av läkare per vårdcentral i glesbygd inhyrd eller vikarierande, jämfört med 18 procent i storstäder.

De två främsta orsakerna till att de svarande i Norrland och i de mer landsbygdspräglade länen har påverkats av vårdmomsen är att de har:

- anlitat egenföretagande vårdpersonal
- anlitat andra vård- eller omsorgsföretag som underentreprenörer

Lösningen att anlita läkare som är egenföretagare är vanligt i geografiska områden där det är brist på specialistläkare. Tillgång till dessa tjänster är av yttersta vikt för patienter och vårdgivare. De är många gånger en förutsättning för att kunna driva verksamheten. Denna typ av lösningen har sedan den 1 juli 2019 blivit 25 procent dyrare, vilket gör läget mycket bekymmersamt för många vårdgivare.

Sverigekarta: Antal vård företag i undersökningen som är drabbade av vårdmomsen

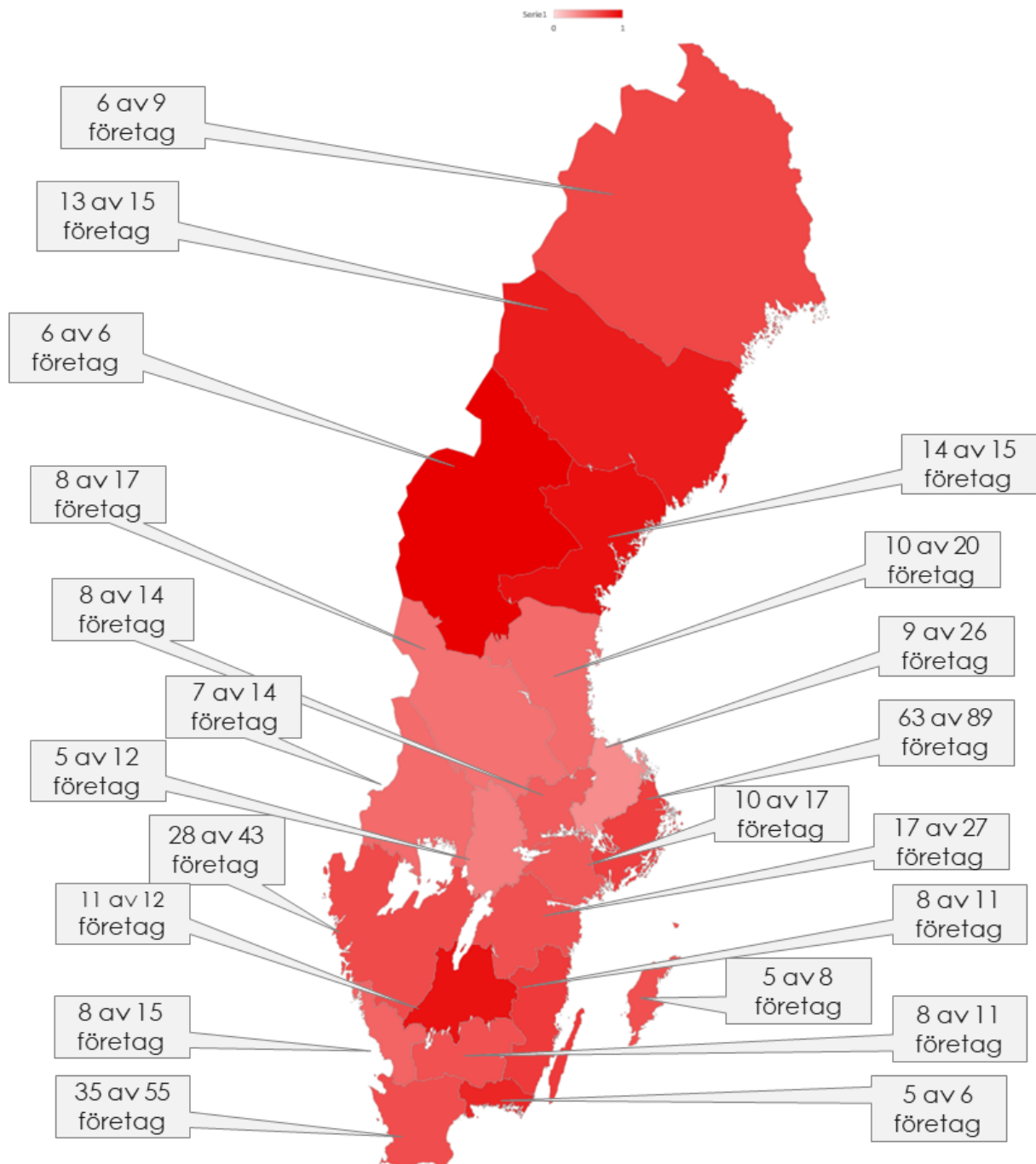

Bild 5: Antal svarande medlemsföretag som har påverkats av vårdmomsen.
Källa: Vårdföretagarnas medlemsundersökning kring vårdmoms, november 2019.

Påverkan på arbetsmiljö och arbetsförutsättningar

Som vi kunde se tidigare (bild 2) är det anlitande av egenföretagande vårdpersonal som är den enskilt främsta orsaken till att vårdmomsen har påverkat medlemsföretagen. För att hantera kostnadsökningen som vårdmomsen innebär har de privata vård- och omsorgsgivarna tvingats vidta olika åtgärder. Detta leder i sin tur till att arbetsmiljön påverkas på olika sätt även för den fast anställda personalen, där ökad stress och belastning är de främsta konsekvenserna vi kan se i undersökningen.

Nedanstående citat från några av våra medlemsföretag tydliggör hur den fast anställda personalen påverkas och andra negativa personalkonsekvenser:

"Mer belastning på befintlig personal då vi inte tar in lika mycket inhyrd personal."

"Uppdragen kortas ner, vilket leder till stress för enskild läkare/vårdpersonal vid patientmötet."

"Mer belastning för ordinarie personal."

"Ökade kostnader för vårdmoms har medfört minskat utrymme för personalutveckling, vidareutbildning och verksamhetsutveckling."

"Vi har haft svårare att hyra in vid toppar i vårdtyngden."

"Två läkare upphörde med sin verksamhet. Dessa hade annars arbetat flera extra år efter pensionen men valde att sluta p g a detta."

"Färre medarbetare innebär högre belastning. Överväger att stänga enheter då vi bara vill bedriva verksamheter som håller den kvalitet vi kan stå för."

"Försämrad ekonomi. Minskad möjlighet till anställning av personal."

Rekommendationer

Vårdmomsen har stor påverkan på möjligheterna för den privat drivna vården och omsorgen att bemanna sina verksamheter, vilket i förlängningen påverkar patienter och brukare. Nu behövs snabba åtgärder från regeringen och regionerna.

- **Tillsätt den aviserade utredningen om de EU-rättsliga förutsättningarna för att lösa vårdmomsfrågan snarast.**

Regeringen aviserade i budgetpropositionen i september att en utredning skyndsamt skulle tillsättas för att se över de EU-rättsliga förutsättningarna för att lösa vårdmomsproblematiken. Nu har fem månader gått och den privat drivna vården och omsorgen är i stort behov av skyndsamma lagändringar.

Behovet av en snabb utredning understryks ytterligare av de avgöranden som Högsta förvaltningsdomstolen publicerade den 5 februari 2020 rörande vårdmomsen. Domstolen bedömer att det i samtliga fall är fråga om uthyrning av vårdpersonal som inte omfattas av undantaget av moms. I och med att HFD är högsta instans är de rättsliga möjligheterna att få till en annan tolkning uttömda. Nu finns det inga andra vägar än lagändringar. Den utredning som regeringen har utlovat måste nu snabbt ta fram lösningar.

Vårdföretagarna har tagit fram förslag till lagändring som vi hoppas att utredningen beaktar. Det förtydligar att all vård som ges av legitimerad vårdpersonal ska vara momsfri, om den legitimerade yrkesutövaren driver eget företag eller hos vem hen är anställd. Lagförslaget innebär att den svenska bestämmelsen i 3 kap. 5 § 1 st. andra strecksatsen mervärdesskattelagen (1994:200), ML, kompletteras enligt nedan:
"[...] om åtgärderna annars vidtas av någon med särskild legitimation att utöva yrke inom sjukvården, *oberoende av i vilket försäljningsled åtgärderna vidtas.*"¹

- **I väntan på lagändringar bör de privata vård- och omsorgsgivarna få full momskompensation för vårdmomsen, för att inte patienter och brukare ska drabbas av oönskade konsekvenser.**

Regionerna bör snarast påbörja omförhandling av sina avtal med de privata vårdgivarna i enlighet med de statsbidrag som regeringen fördelat till regionerna för att kompensera privata vårdgivare för kostnader för vårdmomsen.

Vårdmomsen påverkar också andra vård- och omsorgsgivare än dem som verkar på regionernas uppdrag, såsom privata utförare i socialtjänsten och äldreomsorgen samt tandvårdsföretag. Regeringen behöver vidta åtgärder även för dessa sektorer i väntan på långsiktiga lösningar för hela vård- och omsorgssektorn, i form av lagändringar.

¹ <https://www.vardforetagarna.se/2019/07/vardmoms-konsekvensanalys-och-lagforslag-som-kan-undanroja-problemet/>

Om undersökningen

Enkätundersökningen bland Vårdföretagarnas medlemmar är främst en kvalitativ undersökning, som syftar till att kartlägga vilka konsekvenser vårdmomsen har lett till för medlemsföretagen, dess medarbetare, patienter och brukare.

Enkäten skickades ut via mail till alla medlemsföretag (VD/kontaktperson), vilket motsvarar ungefär 2000 företag. En påminnelse skickades ut 14 dagar efter första utskicket. Enkätundersökningen påbörjades och slutfördes under november 2019 och genomfördes i Vårdföretagarnas egen regi. Totalt erhöles 268 enkätsvar. Vi generaliserar inte de statistiska resultaten i undersökningen till att gälla för alla drygt 2000 medlemsföretag, då vi bedömer att företag som har påverkats av vårdmomsen har en högre svarsfrekvens.

Fokus i undersökningen ligger på att kartlägga antalet företag som har påverkats samt fånga vilka reala effekter vårdmomsen har lett till för medlemsföretagen, dess medarbetare, patienter och brukare. De reala effekterna har samlats in genom att enkäten främst har bestått av öppna frågor.

Nedan presenteras hur enkätsvaren fördelas på Vårdföretagarnas olika branscher samt hur de fördelas geografiskt.

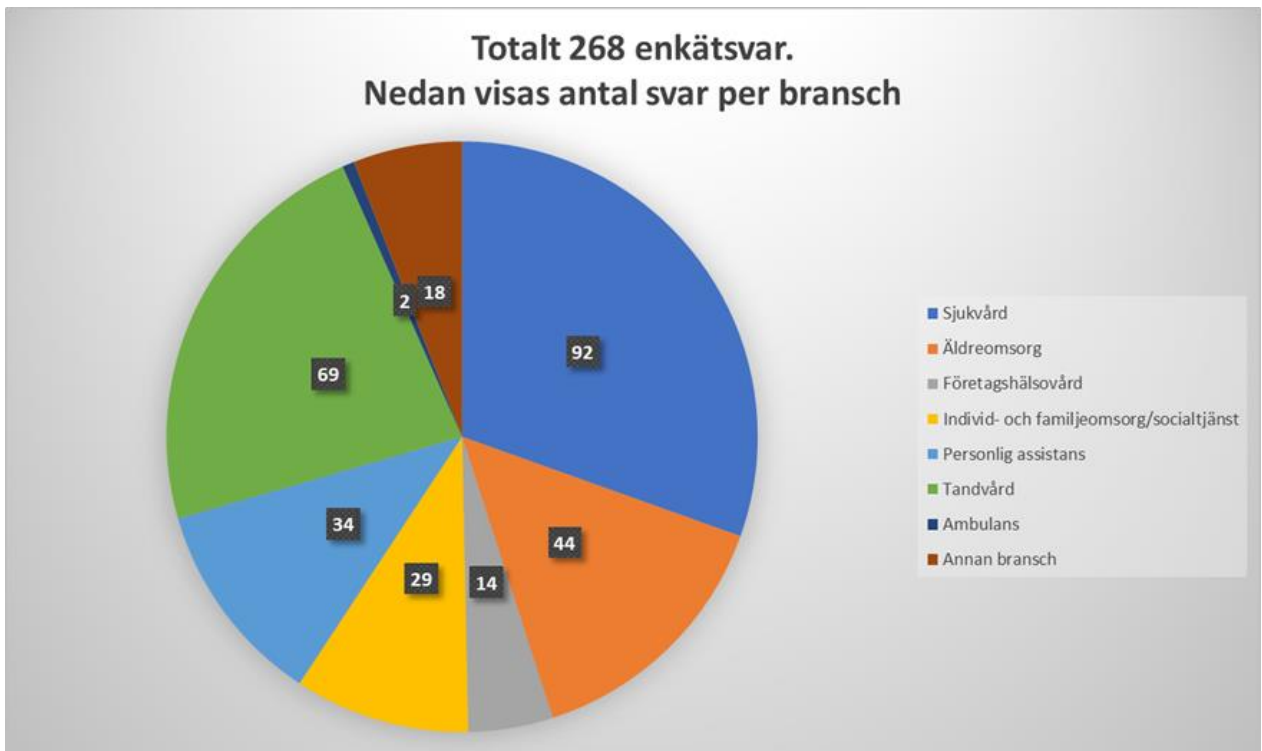

Bild 6: Fördelningen av enkätsvar, per bransch.

Källa: Vårdföretagarnas medlemsundersökning kring vårdmoms, november 2019.

I vilket/vilka län har ert företag verksamheter?	Antal svarande
Blekinge	6
Dalarna	17
Gotland	8
Gävleborg	20
Halland	15
Jämtland	6
Jönköping	12
Kalmar	11
Kronoberg	8
Norrbottn	9
Skåne	55
Stockholm	89
Södermanland	17
Uppsala	26
Värmland	14
Västerbotten	15
Västernorrland	15
Västmanland	14
Västra Götaland	43
Örebro	12
Östergötland	27

Bild 7: Fördelningen av enkätsvar, per län. Flervalsalternativ.

Källa: Vårdföretagarnas medlemsundersökning kring vårdmoms, november 2019.

Vårdföretagarna

● almega

Vårdföretagarna är en arbetsgivar- och branschorganisation för vårdgivare som bedriver vård och omsorg i privat regi, till exempel i form av aktiebolag, kooperativ eller ideella föreningar. Vårdföretagarna arbetar för ökad valfrihet och mångfald inom vård och omsorg och tydliggör den privat drivna vårdens betydelse för samhället. Föreningen har cirka 2 000 medlemsföretag med över 100 000 årsanställda. Samtliga medlemsföretag har kollektivavtal. Vårdföretagarna ingår i Almega och är medlem i Svenskt Näringsliv.

Sturegatan 11 ● Box 555 45 ● SE-102 04 Stockholm

Tel: 08-762 69 00

info@vardforetagarna.se

vardforetagarna.se